

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZ ÇALIŞMASI

ISLIK ISLIK HAYAT

Danışmanın Adı-Soyadı: Sevgi BALCI

Öğrencinin Adı-Soyadı: İlayda YAMAN

Diploma Numarası:1129-0075

Sözcük Sayısı: 3984

Araştırma Konusu: Orhan Kemal'in Arkadaş Islıkları adlı yapıtında bireyin kendini bulma sürecinde etkili olan etmenlerin toplumda yarattığı erkek algısının odak figür Delikanlı üzerinden değerlendirilmesi

ÖZ (ABSTRACT)

IB Diploma Programı A Dersi çerçevesinde hazırlanan bu tezde, Orhan Kemal'in Arkadaş Islıkları adlı yapıtında bireyin kendini bulma sürecinde etkili olan toplumda yaratılan erkek algısının nasıl değerlendirildiği işlenmiştir. Bu incelenirken temel olarak, odak figür "Delikanlı" alınmıştır. Delikanlı yaşadıkları ve karşılaştığı insanların etkisiyle, kararsızlık ve yaşadığı iç çatışmalar yaşamaktadır. Kendine bir kimlik bulma amacındadır. Kendisine tam anlamıyla bir kimlik yaratamasa da toplumun beklentileri çerçevesinde değişim göstermiştir. Delikanlı'nın yapıt boyunca isminin verilmemesi, onun hayatın içinden seçilmiş ve toplumun gerçeklerini yansıtan bir figür olduğunu ortaya koymaktadır. Yazar, yapıt boyunca dönemin toplumsal bozukluklarına atıflarda bulunmuş, toplum eleştirisi yapmıştır. Bu tez çalışmasının gelişme bölümünde, bir gencin yaşamında, çevresinin ve arkadaşlarının ne kadar etkili olduğu görülmekte olup yaşanan olaylar sonucu gencin sevgisinin hayatın gerçekleri karşısında düştüğü durumlar sunulurken, tüm bunlar olurken o gencin kimlik arayışı sırasında yaşadığı kararsızlık ve çelişkiler, işlenmiştir. Sonuç olarak genç, yaşadıklarını kabul edilerek, kendi dünyasında yaşamaya dönmüştür.

(Sözcük Sayısı: 145)

İÇİNDEKİLER

ÖZ (ABSTRACT)

GİRİŞ	2
A. “DELİKANLI” VE HEMCİNSLERİ	4
A. I. Arkadaşlarının “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	4
A. II. Toplumdaki Diğer “Erkek” Bireylerin “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	6
A. III. İş Yaşamındaki “Erkek” Bireylerin “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	7
B. “DELİKANLI” VE KARŞI CİNSLERİ	10
B. I. Sevdiği Kızın “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	10
B.II. Toplumdaki Diğer “Kadın” Bireylerin “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	12
C. “DELİKANLI” VE AİLESİ	14
C. I. Annesinin “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	14
C. II. Babasının “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	15
C. III. Kız Kardeşlerinin “Delikanlı” Üzerindeki Etkisi	16
SONUÇ	17
KAYNAKÇA	18

Araştırma Sorusu: Orhan Kemal'in Arkadaş Islıkları adlı yapıtında bireyin kendini bulma sürecinde etkili olan etmenlerin toplumda yarattığı erkek algısı odak figür Delikanlı üzerinden nasıl işlenmiştir?

GİRİŞ

Bireyin kendini var etmesi, doğduğu andan öldüğü ana kadar ilerleyen ve hiçbir zaman durmayan bir süreçtir. Bu süreçte belli bir noktaya ulaşmak için bireyin ilerlediği yollar herkes için farklı sonuçlar doğurur. Bu yolda bireyin karşısına çıkan büyük ya da küçük olayların, kişilerin veya düşüncelerin her biri, bireyin yolunu veya varacağı sonucu tümüyle değiştirir. İnsan, doğası gereği çevresindeki her kişiden, olaydan veya durumdan çok çabuk etkilenebilen, dengesi çabuk bozulan bir varlıktır. Her birey yaşamında ileri gitmek ister, ancak bu ilerleme sürecinde her biri farklı bir yol izler.

Orhan Kemal'in 'Arkadaş Islıkları' adlı romanında odak figür, bir "delikanlı"dır. Yapıt boyunca bu odak figürün kendini var etme sürecinde, yolunu bulmaya çalışırken yaptığı yanlışlar, onu bu noktaya getiren olaylar ve kendi yolunu çizerken onu etkileyen etmenler aktarılırken, bu erkek figürün çevresinde gelişen olayların veya kişilerin, bu bireyin kişilik gelişimine, kendini var etme sürecine olan etkisi üzerinde durulmuştur.

Yapıtta bu durum, toplum içinde bir birey olarak odak figürün yaşamında; hemcinsi olan bireylerin, karşı cinsi olan bireylerin ve aile bireylerinin etkisi çerçevesinde verilmektedir. Yalnız burada dikkate değer temel nokta bu bireyin özellikle "erkek" bir figür olmasıdır. Figürün yapıtta belli bir kimlik ifade eden bir ada sahip olmaması, yapıt boyunca "Delikanlı" olarak ünlenmesi de bir diğer dikkate değer noktadır. Yapıtta, yazarın bu seçimi önemlidir. Bu dönem yapıtlarının genel özellikleri değerlendirildiğinde, "kadın" çevresinde oluşturulan yapıtların çokluğu dikkat çekicidir. Bu yapıtta, odak figür "erkek" bir birey olarak belirlenir; kimliği toplum içinde şekillenen bir "delikanlı"dır. Onun bu durumu bireysel özellikleri ve toplumsal yapı içinde sunulmaktadır.

Yapıtta, “Delikanlı” figürü toplum içinde “erkek” bireylerin bireysel ve toplumsal durumunu sunmak için yaratılmakta ve bir yandan da onun üzerinden toplumdaki bozukluklar, sosyal adaletsizlikler de yansıtılmaktadır. Orhan Kemal, yapıtında, bu odak figürü ve onu etkileyen yan figürlerin duygusal durumlarını ayrıntılı olarak sunar. Toplumda “erkek” kavramına bakışı irdeler.

A. “DELİKANLI” VE HEMCİNSLERİ

A. I. ARKADAŞLARININ “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

On sekiz yaş, birçok toplumda bireylerin kendi sorumluluklarıyla kendi kararlarını almaya başladıkları yaş olarak kabul edilir. On sekiz yaşına gelen bireyler artık anne babanın kontrolünden çıkıp kendi sorumluluklarını alabilen bireyler olarak ‘kendi’ hayatlarında, ‘kendi’ seçimlerini yapmaya başlarlar. Bu seçimler sıradan seçimler olmayıp bireyin kişilik gelişiminin de yönlendiricisi olurlar. Yapıt odak figür ‘Delikanlı’nda ‘reşit’ sayıldığı, on dokuz yaşlarında olduğu belirtilerek başlamaktadır. ‘Delikanlı’ da kendisini büyümüş kabul etmekte ona göre davranmaktadır.

Odak figür ‘Delikanlı’ ve arkadaşları artık kendilerini büyümüş görmekte ve birey olmanın tadını çıkarmakta, yaşlılara ve kendileri gibi davranmayan insanlara daha yukarıdan bakmaktadırlar. Bu gençler, birbirlerine sıkı bir dostluk bağıyla bağlı olmalarına karşın ‘erkeklik’ olarak kabul ettikleri ‘gurur’ları bazen çok daha önemlidir. Yapıtta kendi aralarında belirledikleri kurallara göre, eğer iki ‘erkek’ arkadaş birbirini küçük düşürücü veya gururunu zedeleyici bir şey söylerlerse bu kabul edilemez bir durum olarak nitelenir. Bunu yapan özür dileyip geri adım atmazsa iki arkadaşın arasına duvarlar örülür. Artık birbiriyle aynı yöne bakarak sigara dahi içemezler, hatta aynı sokakta yürüyemez, aynı şeyleri yapamazlar. Arkadaşlıklarını da özleme şansları kalmayıp böyle bir durumun yaşanması veya açığa vurulması da bir zayıflık göstergesi olarak algılanır. eğer özlerse zayıflık göstermiş olur. Erkeklik bu dostlukların önüne geçebilse bile, ardından diğer arkadaşların isteğiyle bu dargınlık sona erer.

Küçüklükten itibaren yanında olan arkadaşlarının Delikanlı’nın hayatında çok büyük etkisi vardır. Kendini bir birey olarak var etme sürecinde Delikanlı sürekli kendine rol model olacak, hatta onunla bu yolu birlikte yürüyecek bireylerin ihtiyacını duyar. Babasını küçük yaşta kaybetmesi, arkadaşlarının davranışlarına, duygularına daha da önem vermesine neden

olur. Onların takdirini kazanmak, onların gözünde iyi gözükmek için attığı adımlar onu çok farklı yollara sürükler. Beraber geçirdikleri yılların ardından genç bir kıza âşık olmasıyla, Delikanlı ilk başta arkadaşlarını ikinci plana atmaya başlar. Gözü sadece sevdiği kıızı görür, sürekli onunla olmak onu görmek ister. Kızla kaçınca uzun bir süre arkadaşlarının yanına uğramaz ve onları yok sayar. Fakat genç kızın onlar hakkında söylediği kötü bir söz, yılların dostluğunu geri getirir. Arkadaşlarını savunmak, sonrada onların takdirini kazanmak için kızın gitmesine razı olur. Ardından kızın İstanbul'a gidip kötü insanlarla birlikte olacağından emin olan Delikanlı bu yüzden büyük bir suçluluk duygusuna kapılır. Yemek yemeyerek, kimseyle görüşmeyerek geçirdiği bunalımlı günlerin ardından yavaş yavaş tekrar dışarıya açılır, ancak eski arkadaşlarıyla görüşmeyi reddeder. Eski arkadaşları kızın bu duruma düşmesine neden olan eski benliğinin bir yansımasıdır. Eski arkadaşları için yaptığı fedakârlıklar artık kendine çok fazla gelmektedir. Bundan sonra onlar gibi olamayacağına karar veren Delikanlı kendine yeni ve farklı bir yol çizme kararı alır. İstanbul'a giden ve kendisi yüzünden kötü bir çukura düşmüş sevgilisini unutmak istemez. Hayatında, sadece onun hakkında konuşabileceği, ondan bahsedebileceği insanların bulunmasını tercih eder. Sevgilisi, hayatındaki yeni insanları, kadınlara olan bakış açısını, davranışlarını, hayatta aldığı sorumlulukları ve düşüncelerinin hepsini kökten değiştirmiştir. Ayrıca çevresini değiştirmiştir. Artık eski arkadaşlarına bakış açısı tamamen değişmiş, onların çok yavan ve gereksiz olduklarına kanaat getirmiştir. Delikanlı'daki bu değişimin temel nedeni, artık hayatının hep bu şekilde devam edemeyeceğini, bir yerden sonra herkesin kendini düşünmesi gerektiğini ve sorumluluk almaları gerekeceğini anlamasından kaynaklanır. Hayatta hiçbir şey yapmadan boş boş dolaşmaktan, kahvede bir iki el okey çevirdikten sonra bütün akşamlarını içerek geçirmekten önemli şeyler vardır. Bu sorumlulukları almak için geç bile kaldıklarını fark eden Delikanlı bu durumu hala anlamamış veya inkâr eden arkadaşlarından uzaklaşır.

A. II. TOPLUMDAKİ DİĞER “ERKEK” BİREYLERİN “DELİKANLI”YA ETKİSİ

Toplumsal inanca göre erkekler doğası gereği, gerek fiziksel gerek ruhsal açıdan dişi varlıklardan daha güçlü yaratılmıştır. Erkeklerdeki bu lider veya en iyi olma isteği insanoğlunun başlangıcından bu yana sürmektedir. Kendilerinin en iyi olduklarını kanıtlamak için gerek ölüm kalım savaşlarına gerek düşünsel çatışmalara girmişler ve kazanmak için her şeyi yapmışlardır. Bu amaç uğruna, yok ettikleri ya da kaybettikleri şeyleri çok fazla önemsememiş ve bu savaşları bir gurur meselesi yapmışlardır. Başka gururları kırmayı, duyguları incitmeyi veya yok etmeyi hedefleyen bu savaşlarda alınan zaferler kendi büyük egolarını tatmin etmekte; kaybedilenlerin durumuysa hiç önemsenmemektedir. Kendi egolarını tatmin etmek yahut gururlarına zarar vermemek için harcadıkları şeyleri umursamamaları bu savaşların arkasında büyük bir yıkıntı bırakmasına neden olur. Kazandıklarının yanında, bıraktıkları yıkıntıların aslında çok ufacık olduğunu görmeleri zaman alır. Erkek bireyin kendini var etme sürecinde, ilk olarak kendini çok üstte tutan ve gururunu ön plana çıkaran bireyler yavaş yavaş dış dünyayı ve çevresinde olan bitenleri de görmeye başlar. Bireylerin; bir duyguyu yok etmenin ona sahip olmaktan çok daha kolay fakat değersiz bir şey olduğunu fark etmesiyle, gururunu ve egosunu ikinci plana atmaya başlar. Romanda bu süreç Delikanlı'nın arkadaşları ile tartışmalarında, sevgiliyle yaşadığı olaylarda izlenebilir.

Bu yönden yapıttaki İlyas Usta dikkate değer bir figür olarak ortaya çıkar. Kendini yetiştirmiş bir bireyi olarak görünen İlyas Usta kahvehanelerde iskambil veya okey oynayıp insanlara küfretmek, insanlarla bağışmak yerine kitap okumayı tercih eden, insanları çok iyi anlayabilen bir bireydir. Bütün insanların eşit olduğunu, herkesin hakları olduğunu savunduğu için birçok işçiyle veya hükümetle başı derde girmiştir. İnsanlara yapılan haksızlıklara sessiz kalamayan, onların hakları için savaşılan gerçek bir bireydir. Halkı çok iyi tanır. Doğruyu söylediği, insanlara hakları olduğunu hatırlattığı için işveren kesimin sevmediği İlyas Usta

yapıt sonunda, Delikanlı'nın doktordan iş istemesindeki en büyük etkenlerden biri olmasında etkilidir. İlyas Usta sayesinde yepyeni bir bakış açısı edinir. Sorumluluklarının farkına varır. Kardeşleri, ailesi ve sevdiği kız hakkında birçok öğüt veren İlyas Usta Delikanlı'ya birey olma yolunda çok büyük bir yön gösterici olmuştur. Bunu yaparken bazen çok acımasız olup bütün gerçekleri Delikanlı'nın yüzüne vurmuş bazen de ona umut vermiştir. Sevgilisinin artık mutlu ve başka biriyle bir hayat kurmuş olabileceği gerçeğini de Delikanlı'ya söyleyen odur. Her ne kadar yaptığı şeyi hiç onaylamasa da ona kendini affetmesinde yardımcı olur:

“ ‘Bana kalırsa sen şimdi bir kalem geç seninkini. Senin için yeni, yepyeni ufuklar açılıyor. Bundan sonra Don Juan’ lığı bırakırsan kardır. Seninki bir düşüşti. Seni paran için değil, sen olduğun için seçmiş, ardına takılmıştı. Sense şımarık Don Juan numarasıyla, malum. Unut artık onu. İyi, kötü, şimdiye kendine bir hayat seçmiştir. Her geçen günle birbirinizden biraz daha uzaklaşıyorsunuz. Yabancılaşıyorsunuz yani birbirinize. Ters yöne giden iki tren gibi!’ [İlyas Usta]” (Kemal, 244)

A. III. İŞ YAŞAMINDAKİ “ERKEK” BİREYLERİN “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sevdiği kızla kaçmasının ardından Gaffar Amcasının ona bir iş bulmasıyla Delikanlı hayatında ilk defa çalışmaya başlar. Daha önce hiçbir çalışma ortamında bulunmamış olan Delikanlı, her şeye rağmen işine kolaylıkla uyum sağlar ve beraber çalıştığı insanlarla gayet iyi geçinmeye başlar. Delikanlı'nın iş ortamına bu kadar kolaylıkla uyum sağlaması onun aslında boş gezinip hiçbir şey yapmamaktansa aslında son derece iyi bir birey olabileceğini gösterir. Kendinden bahsederken aslında çevre baskısı olmasa iyi bir öğrenci olduğunu, okuldan ayrılmamış olsa, okulu iyi bir dereceyle bitirip yüksek öğrenim yapabilecek kapasitesi olduğunu sezdirir. Bunun farkında olan patronu Atıf Bey ondan makul derecede yararlanmaya başlar.

Delikanlı'nın gücünün farkına varan Atıf Bey, Gaffar Bey'in de tavsiyesiyle Delikanlı'ya tren garında bir iş verir. Delikanlı'ya, aylık maaşın dışında, Delikanlı ve sevgilisine kalmaları için bir ev de sağlar. Kendi prensipleri ve düşünceleri olan Atıf Bey her ne kadar toplumun üst seviyesinden insanların maşası olmaktan kurtulmama da kendi içinde bir yol tutturmuştur. Ortahaf figürü yapıtın, belli bir sanat dalında yeteneği olduğu için ünlenip para kazanmış, fiziki açıdan karşı cinsi cezbedebilen, genelde karşı cinsinde parası nedeniyle tercih ettiği erkek modelini yansıtır. Şımarık, ne isterse onu yapan, duyguları ve bağlanma yeteneği olmayan Ortahaf çevresinde pek sevilmez. Belli bir disiplini yoktur, baba eksikliğiyle büyümüştür ve aidiyetsizlik duygusunun etkisi altındadır. Bar hayatı, her gün başka bir kızla birlikte olmasının sebebi, yıkılan hayalleri ve kadınlara olan güvensizliğinden kaynaklanır. Delikanlı'nın şehir ve bar hayatını tanınmasında büyük etkisi olmuştur. Olaylara daha geniş ve umursamaz bakabilmeyi, kimseyi umursamamayı Delikanlı'ya çok defa öğütlemiştir. Her ne kadar Delikanlı'nın hayatında büyük bir değişiklik yaratamasa bile, Delikanlı'yı çok farklı çevrelere sokmuş ve onun farklı arkadaşlar edinmesini sağlamıştır. Bir iş arkadaşı olarak Ortahaf'ı pek benimseyemese de eski arkadaşlarının yerine bu adamın arkadaşlığını tercih etmiştir. Delikanlı'nın Ortahaf sayesinde tanıştığı insanlar arasında Güzide, Güzide'nin kızı ve Ortahaf'ın annesi Güzide Hanım'dır. Ayrıca Ortahaf'la birlikte Osman Bey'in hayatını değiştirmeleri Delikanlı'nın hayatının da büyük bir ölçüde değişmesine yol açmıştır. Osman Bey de gördüğü değişim Delikanlı'nın da ruhsal ve fiziksel açıdan değişimini sağlamıştır.

Çoğu toplumda erkek bireyin egemenliği kabul görmüştür. Erkek bireyin başarıları, yaptığı işler göz önünde tutulup eleştirilir, değerlendirilir ve yorumlanır. Bu erkek bireylerde gurur duygusunun öne çıkmasına neden olduğu gibi, büyük bir ego tatmini ihtiyacı doğurur. Yaptığı davranışların toplumda veya insanların hayatında pek çok şey değiştireceğinin farkında olan erkek birey kendini sürekli bir lider olmaya odaklar. Kadın daha arka planda kalmalı, onun başarılarını izlemeli ve saygı duymalıdır; kadının söz hakkı yoktur. Yapıtta, Kantaracı Osman

figürü, ilk başta karısının maskarası olan, karısı ve çocukları tarafından ezilen; hatta erkek bireyler arasında ezilen birey figürü olarak karşımıza çıkar. Mutfak işleri, çocukların bakımı, temizlik işleri, pazar alışverişi gibi sorumlulukları üstlenen Osman Bey ailede hiç saygı görmez. Hatta kendi ailesinin geleneklerini bile sürdürmeyi başaramaz. Ailesinde gerçek yerini almasını sağlayan etmen toplum baskısı olur. İş arkadaşlarının baskı ve ısrarlarının ardından ağzına içki koymamış Osman Bey zilzurna sarhoş olup alkolün verdiği cesaretle bu döngüyü ters yöne çevirir. Toplum kendine benzemeyenleri kendi dişlileri altına alır, zayıfları ezer güçlüleri kendine benzetir. Toplumda ezilen bireyler hep ezilip yok olurken sonunda bütün bireyler etken olmaya zorlanır. Burada toplumda erkekten beklenen bir otoriter yapının da üzerine dikkat çeker. Delikanlı bu olanlara hiç karışmadan uzaktan izler, ancak tüm bu olaylar onun zihninde bir “erkeklik” algısı yaratır.

Yapıtta, bu “erkeklik” algısının anlatıldığı figür olarak Çerkez Rasim ortaya çıkar. Kendi halinde, kimseye bir zararı dokunmayan, bir figürdür. Bir tek çocuklarını yetiştirme tarzı olarak askeri düzeni seçmesi, toplumun normal bireylerinden onu ayırır. Çocuklarının mutlak düzende yetişmesini ister. Ast-üst ilişkisi bu düzende çok önemlidir. Her ne kadar ilk bakışta toplumun garip ve anormal bireylerinden olduğu düşünülse de Çerkez Rasim toplumda bu yönüyle kabul gören biridir. Bu yönüyle yapıtta toplumun bazı algıları da eleştirilmektedir. Karısının da bu durumdan gayet memnun olması bu görüşü destekler.

Delikanlı'nın yaşamında sevdiği kızın babasının da etkisi de büyüktür. Kızını bir çulsuza vermeyeceğini söyleyen babanın, Delikanlı'nın kendi hakkında gerçekleri görmesinde büyük pay sahibidir. Kızını vermemekle Delikanlı'ya kendisini geliştirmesi daha iyi biri olması gerektiği mesajını verir. Bu gerçeklerin farkına varmasıyla bunalıma giren Delikanlı kendini öldürmeye karar verir. Yaptığı şeyin onurlu ve gururlu olduğunu düşünür. Birkaç denemenin ardından babanın dikkatini çekmeyi başarır fakat hala yeterli olamamıştır. Kendini var etmesi için, başkalarına bağlı olmadan yaşaması gerektiğini fark eder. Fakat bu eksiklik başka bir genç ruhun zayıf ve tam oluşmamış psikolojisiyle birleşir ve ikisinin de hayatlarını büyük

ölçüde etkileyecek bir karara dönüşür. Kızın kendi isteği doğrultusunda, Delikanlı ile genç kız, sonunun ne olacağını düşünmeden kaçarlar. Kızının Delikanlı'ya kaçmasının ardından büyük bir bunalıma giren baba, oğlanın bir gün kızının yanında olmadan evin önünde belirmesiyle büyük bir acı yaşar. Çok az tanıdığı ve kızını vermeye razı olmadığı bu genç adam, kızıyla kavga etmiş kızını terk etmiş; kızını ise korkudan eve dönememiştir. Bunun üzerinden belli bir zaman geçmiş ve öz kızının nerede ve nasıl olduğu bilmemektedir. Babanın yaşadığı hüznün ve acıyı görmesiyle Delikanlı gerçekten ne yaptığının farkına varır ve yaptığı seçimin sonuçlarıyla yüzleşmeye başlar.

B. “DELİKANLI” VE KARŞI CİNSLERİ

B. I. SEVDİĞİ KIZIN “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sevmek duygusu dünyanın en güçlü duygularından biridir. İnsanın sevmeyi öğrenmesi, bir şeyler için savaşması, ardından ise sevdiği şeyin sorumluluğunu alması bireye yepyeni bir bakış açısı kazandırır. Birey kendini var etmek için çabalamaya başlar, yeni bir düzen kurmak zorunda kalır ve karşısındakini de düşünmeye başlar. Karşısındakinin düşünceleri, içinde bulunduğu durum, hisleri önem kazanır. Karşısındakinin ona katacağı şeyler ile birey sevgi sayesinde büyür, farklılaşır ve gelişir. Yapıtta delikanlının bir genç kıza âşık olmasının ardından, yaşadığı olaylar, hissettiği duygular ve hayatındaki dönüm noktaları da açıklanmıştır.

Yapıtta, Delikanlı'nın âşık olduğu kız, Delikanlı'nın çevresindeki kızlardan o kadar da farklı değildir. Fakat genç kızın ilk başta ona yüz vermemesi, onunla ilgilenmemesi genç erkeği cezbetmiş onda elde etme arzusu uyandırmıştır. Genç kızın ailesinin durumu, kızın insanlar tarafından sevilmesi gibi nedenler de bu durumu körüklemiş Delikanlı'yı kendini öldürecek kadar âşık ve saplantılı duruma getirmiştir. Genç kız için kendini sorgulamaya başlayan Delikanlı bir iş bulmak, kendine çeki düzen vermek gibi yeni amaçlar edinmiştir. Hayatın

gerçeklerini görmeye başlamıştır. Sevdiğiyle evlenirse onu nasıl geçindireceği, onu nasıl yaşatacağı hakkında düşünmeye başlayan Delikanlı hiçbir yol bulamamıştır.

Babasının rızasını alamayınca kaçmaya karar veren bu ikili, hayatlarını değiştirecek çok farklı bir yolculuğa çıkarlar. Genç kızı '*kafesine*' koymuş olan Delikanlı tren garında bir iş bulur ve yeni insanlarla tanışır. Kız için çok farklı bir çevreye giren Delikanlı aynı zamanda ailesinden kopmuş ve arkadaşlarından da vazgeçmiştir. Gençlik, serserilik dönemini yavaş yavaş geçmeye başlayan Delikanlı, sorumluluk almaya; hayatın gerçekleriyle yüzleşmeye başlar. Bu başarıların ve zoru elde etmeninde verdiği büyük haz ve özgüvenle Delikanlı için artık genç kızın varlığının çok önemi kalmamıştır. Bastırdıkları bu duyguların bir sonucu olarak iki genç kavga etmeye başlarlar. Kendini genç bir kadının oyuncağı etmemek ve arkadaşlarının gözünde bir kahraman olmak için genç kıza çok ağır sözler söyleyerek onu aşağılamaya başlar. Kızı küçük düşürmek, ezmek için yaptığı şeylerin hiçbiri yeterli olmaz, daha da ileri gider, sonunda buldukları yeri terk eder. Onun gitmesinin ardından, bir daha dönmek üzere genç kız Delikanlı'nın hayatından çıkar ve Delikanlı'nın gerçek savaşı o zaman başlar. Sürekli genç kıza yaptıklarını düşünen, kadını geri almayı isteyen Delikanlı artık gerçekten yaptıklarının sonuçlarına katlanmaya başlar.

Delikanlı'nın kendini affetmeye ihtiyacı vardır. Sevgilisine yaptığı hatayı kabullenip onu anlaması bunun ilk aşaması olur. Bu yolda ilerlerken karşılaştığı genç kız örnekleri, İlyas Usta, Ortahaf, Ortahaf'ın annesi, kendi ailesi, doktor ona çok yardımcı olurlar. Fakat gerçekten kendini affetmesi, genç kızla karşılaşınca olur. Genç kızın kendine kötü bir yol çizmeyip aslında yeniden hayatını şekillendirdiğini ve mutlu olma yolunda adımlar attığını görünce, gerçekten kendini bağışlar.

B.II. TOPLUMDAKİ DİĞER “KADIN” FİĞÜRLERİN “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Delikanlı'nın, sevgilisinden sonra kendi aklında yarattığı kadın figürü hayatta kadın bireylere olan bakış açısını değiştirmiştir. Sevgilisinin ardından hayatında olan veya sonrada hayatına giren kadın figürlerde sevgilisini aramaya başlamış her birinde sevgilisinin izlerine rastlamıştır. Barda tanıştığı Güzide, Ortahaf'ın annesi Nazlı Hanım ve Sema figürlerini sevgilisinin başına gelenler üzerinden değerlendirmiştir. Güzide ve Sema'yı sevdiği kızla özdeşleştirmiş, onlar üzerinden sevgilisinin sahip olabileceği geleceği, sevgilisinin karakter özelliklerini değerlendirmiştir.

Sevgilisinin kötü yola düştüğünden emin olduğu sıralar Güzide ile tanışmış ve onun bir konsomatris olarak yaşadığı hayatına şahit olmuştur. Bir konsomatrisin de bir kişiliği olduğu, aslında hiçbirinin oraya kendi isteğiyle düşmediğini; kişilikli bir kadının orada bile kendine özgü sınırlar belirleyebileceğini fark ettirir. İki kızı olan ve yaşadıklarını kendi kızlarının yaşamaması için savaş veren Güzide'nin aslında ne kadar büyük bir iş yaptığına şahit olur. Güzide'nin kendisi çok fark etmese de Delikanlı'nın gözlemleri onun kızlarını sağlam ve kişilikli yetiştirdiğini ve kendisinin de soylu bir konsomatristir.

Ardından tanıştığı Sema ise onu serserilikten kurtaran en büyük yol göstericilerden biri olan doktorun yanında çalışan çok zeki bir asistandır. Genç bir adamın peşinden yuvasından uzaklaşan bu kızı o gencin terk etmesinin ardından doktorla tanışmış ve kendine çok daha iyi bir hayat kurmuştur. Delikanlı sevgilisinin de böyle bir hayata sahip olmasını dilemektedir. Bu karakterlerin dışında sevgilisini aramak için gittiği fabrikada karşılaştığı küçük kız figürü Delikanlı'nın çocuk figürleri hakkındaki düşüncelerini büyük boyutta değiştirmiş ve kendini tekrar sorgulamasına neden olmuştur. Bu küçük kız, küçük yaştan itibaren ailenin maddi sıkıntıları nedeniyle çalışmaya başlamıştır. Ardından annesi elini iş makinesine kaptırmış, babası da annesinin hakkını ararken işten çıkarılmıştır. Artık ellerinde hiç para olmayan ve birçok borcu olan bu ailenin minicik kızı elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışmakta ama

buna rağmen kendi prensiplerinden ve kişiliğinden vazgeçmemektedir. Delikanlı bu figür aracılığıyla kendini sürekli olarak geliştirme halinde olması gerektiğinin farkına varır. O güne kadar gerçekten hiç çalışmamış, arkadaşlarıyla gezip tozmaktan, bir eli balda öbür eli yağda yaşamaktan başka bir şey görmemiştir. Sevgilisini aramak için içine girdiği fabrika ortamı onun hiç içinde bulunmadığı bir çevreye ve hiç görmediği yaşam standartlarını görmeye zorlamıştır.

Delikanlı'nın toplumdaki bir "erkek" figür olarak yapıtın başından sonuna kadar kadınlara bakış açısı da değişerek yeniden biçimlenmiştir. Delikanlı yapıtın başında hayatlarından bahsederken, Mislanım Teyze adlı, yaşlı bir 'Kocakarı'dan bahseder. Sabah arkadaşlarıyla zevk olsun diye kızdırdıkları, dalga geçtikleri, yaşı hafif geçkin normal hayattan bir bayandır Mislanım Hanım. Eskiden çok zengin olan bir ailesi vardır, şanlı, boylu poslu kocası yanındadır ve güm güm gümleyen bir konakta oturmuştur; fakat sonra bunların hepsini bir bir kaybetmiştir. Hayatın ona ne kadar acımasız davrandığından yakınır. Yapıtın sonlarına doğru 'Nazlı Hanım' ile tanışan Delikanlı, aslında bu insanların ne kadar saygı değer, önemsenmesi ve sevilmesi gereken insanlar olduğunu öğrenir. Çünkü artık hayatın gerçeklerini anlamaya başlamıştır, hayatın zorlukları ile baş edebilen insanlara saygı duymaya başlar. Gerçek değer yargılarını da böylelikle toplumun biçimlendiricisi olan kadınlardan öğrenen Delikanlı'nın bu iki bayana olan karşı davranışları romanın başından sonuna kadar Delikanlı'nın değişimini ve gelişimini gösterir. Nazlı Hanım Teyze, Ortahaf'ın hiç yaşlanmayacak, hayat dolu annesidir. Yapıtta Delikanlı'nın Ortahaf ile görüşmesinin en büyük nedenlerinden birinin bu kadın olduğu açıklanır. Nazlı Hanım Teyze Delikanlı'nın sevgilisi ile anlattıklarını dinler kendince onunla o anıları tekrar yaşar. Sokakta karşılaşırsa yüzüne bakmayacağı bir insana hayatını anlatır. Birçok açıdan Delikanlı'nın bir insan ile paylaşma isteğini giderir ona hayatına devam edebilmesi için büyük bir adım atar. Bir bakıma günah arındıran Delikanlı, Nazlı Hanım Teyzenin yaşadığı hayattan da çok etkilenir ve kendi hayatı için çok büyük yardım alır. Onun kardeşi yüzünden hayatını yaşayamamış olması çok ilgisini çeker. Hayata başka açılardan da

bakmayı öğrenen, hayatta sadece kendi gibilerin olmadığını öğrenen Delikanlı bu bayanlardan yaşama ve sevmeye dair birçok şey öğrendiği gözlenir.

Yapıtın başında tanıtılan ‘İnci Abla’ karakteri, kendi ne isterse onu yapan, kocasının sözünü dinlemeyen; gözüne kestirdiği erkekleri kocasının varlığını hiç umursamadan elde eden bir kadındır. Son derece alımlı ve güzel olan İnci Abla hem Delikanlı’nın kendisi hem de arkadaşları tarafından ‘*harbi karı*’ diye tasvir edilir. Ne de olsa kimi isterse elde ediyor, hem kendini hem de başka erkekleri memnun edebiliyordur. Delikanlı ve arkadaşlarına göre kadının duyduğu veya duymadığı duygu veya bağlılığın bir önemi yoktur. Bu figür toplumu bir başka yönden biçimlendiren kadın figür olarak ortaya çıkmaktadır.

C. “DELİKANLI” VE AİLESİ

C. I. ANNESİNİN “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Yapıtın başında annesini çok fazla önemsemeyen, söylediği sözlere kulak asmayan ve annesinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumu görmezden gelen Delikanlı yapıt ilerledikçe annesinin hayatındaki önemini anlamaya başlar.

Delikanlı önceleri fark etmese bile annesi onun hayatının büyük bir parçasıdır. Evin çekip çevrilmesi, kız kardeşlerinin eğitimleri veya karakterleri hep annenin sorumluluğundadır. Hem maddi hem manevi olarak annesi Delikanlı’ya büyük destek olmakta hatta Delikanlı’ya hiçbir sorumluluk bırakmamaktadır. Annesi sayesinde ne kardeşleriyle ne de ev işleriyle fazla ilgilenmeyen Delikanlı sadece “*gençliğini yaşamak*” derdindedir. Ardından tanıştığı bir kızla kaçabilmesinin bir nedeni de evde veya hayatında hiçbir sorumluluğu bulunmamasıdır. Yine annesinin yumuşak kalbine sığınarak sevgilisi ile kavga etmesinin ardından evine hiç tereddütsüz dönen Delikanlı evinde annesinin ve kız kardeşlerinin yoğun ilgi ve sevgisiyle büyümüştür. Onun geri dönmesini hiç yadırgamadan onu bağrılarına basarlar. Hatta artık annesi eskiden sevmediği arkadaşlarını bile sevmeye başlamıştır, sadece Delikanlı’nın evde

kalmasını istemektedir. Annesinin bu fedakâr ve korumacı tavırlarını, ona hayatındaki en büyük desteklerden biri olduğunu Delikanlı'nın anlaması uzun sürer. Ancak annesi hastalanınca bu gerçeğin farkına varmış, aslında ona ne kadar çok şey borçlu olduğunu anlamıştır. Çünkü bu durum ona bir kimlik yaratma dürtüsü vermemiştir, annesinin ölümüyle ayakta kalmak için, kendi kendine yetebilmek için ne yapacağını bilemez duruma gelir ve kardeşlerine nasıl bakacağı, gerek kardeşlerinin gerek kendisinin nasıl bir arada kalıp evi geçindirecekleri sorusu onda büyük bir korkuya neden olmuştur. O ölürse ev dağılacak, kız kardeşlerine yardım edecek onları kollayacak kimse kalmayacak ve evi kimse çekip çeviremeyecektir. Artık kendisinin de ev ile ilgili sorumlulukları alması gerektiği barizleşmiştir. Annesi kimsenin hayata kazık çakmadığını bir gün öleceğini artık oğlunun kendini toplayıp bazı şeyleri anlamasından sonra gözleri açık gitmeyeceğini ifade eder.

C. II. BABASININ “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Delikanlı babasının vefatının ardından hayatında çok büyük bir eksiklik hisseder. Model alabileceği, hareketlerini kontrol edecek ona yol gösterecek birinin olmamasından hayatındaki otorite boşluğu, hayatını çok farklı yönlendirmiştir. Birçok kişi tarafından sayılıp sevilmiş olan babası aynı zamanda Delikanlı'ların zayıf yönlerini bilmiş ve onları doğru yönlendirecek adımları atabilmiştir. Delikanlı'yı kontrole gelen doktorun anlattığına göre, doktorun kendisi de Delikanlı gibi bir serseri iken bir işinin olmasını, hayatında sorumluluk almaya başlayıp hayatını iyi yönlendirmesini sağlayan kişi Delikanlı'nın babasıdır. Hatta bu vefa borcunu unutmamış, hayatını doğru yönlendirmesini sağlayan kişinin oğluna da bu sayede el uzatmak istemektedir. Babasının çok genç yaşta yaptıkları sayesinde Delikanlı hayatını düzene sokmasında yardımcı olacak, yaptığı hataları telafi etmesinde yol gösterici olacak bir öğretmen kazanmıştır. Babasının orada olmamasına karşın yine de Delikanlı'ya hayatında yardımcı olabilmesi onun ne kadar bilge ve soylu bir kişilik olduğunu gösterir.

Yapıtta babasının bir eski dostu olarak Gaffar Bey görülmektedir. Bu figür babası kadar olmasa da Delikanlı üzerinde etkilidir. Gaffar Bey, din çok çabuk kötü kalpli insanların oyuncağı olabilen, kötü emelleri gerçekleştirmek için kullanılan bir araçtır. Dine sığınarak birçok dolandırıcılık yapıp pis işlere karışan Gaffar Bey son derece ikiyüzlüdür. Çıkarları için sevmediği insanların bile dibinden ayrılmaz, aklı sürekli kötü şeylere çalışır, fakat bu özellikleri doğrultusunda, bir çıkarım olur umuduyla ilk başta Delikanlı ve sevgilisine evinin kapılarını açar, ardından ise Delikanlı'ya iş bulur. Genç kızın babasına yaranmak ve belki de genç kızdaki medet umarak atılmış bu adımların karşılığını istediği gibi alamaz: “*Önceleri küçük esnaf kahvesindeki ‘hark tuu’ lu yobaz gitmiş, yerine Parisli, evet Parisli, kart ama şık bir zampara gelmişti!*” (Kemal, 40) Gaffar Bey, Delikanlı'nın hayatında büyük bir etki bırakmış Delikanlı'ya en kötü zamanında yardımcı olmuştur.

C. III. KIZ KARDEŞLERİNİN “DELİKANLI” ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Delikanlı bazı sorumlulukları alması gerektiğinin farkına varmasıyla, bir anda büyük bir adım almış ve artık kız kardeşlerinin geleceği ve hayatları üzerinde büyük bir baskı kurmuştur. Yaptığı davranışın gerçekten ne olduğunu iyi anladığı zamanlardan biri, kardeşlerinin de sevgilisinin durumuna düşebileceğini idrak etmesidir. Kız kardeşleri kendi gibi bir Delikanlı'yla karşılaşır ona kapılırlarsa ve o delikanlı da kendi gibi her şeyi mahvederse düşüncesiyle toplumdaki “erkeklere güvenilmemelidir” görüşünü kardeşlerine aşılama kalkışmaktadır. Toplumda, genç kızlar hiçbir erkek görmemeli, kimseyle konuşmamalıdır. Kendini affedememenin acısını kardeşlerinden çıkarmak ister. Toplumun bir erkeği olarak onun kendi başından geçen olaylar herkese ders olmalıdır, fakat bu yanlış görüşü İlyas Usta ile tanışmasıyla değişir. Kendine biçtiği yeni ve anlamlı değer onu başta kendisiyle olmak üzere toplumla da barıştırır.

SONUÇ

Orhan Kemal'in "Arkadaş Islıkları" yapıtı, erken yaşta babasını kaybetmiş, anne ve üç kız kardeşi ile yaşayan bir gencin, sosyo-psikolojik ve kültürel gelişimini ve bu süreçler içinde bulunan toplumun etkilerini hem arkadaşlarının, hem de toplumun diğer kesimleri ile yaşam tarzlarının rolünü vurgulamaktadır. Kemal, yapıt boyunca dönemin toplumsal bozukluklarına atıflarda bulunmuş, toplum eleştirisi yapmıştır. Delikanlı'nın yapıt boyunca isminin verilmemesi, onun hayatın içinden seçilmiş ve toplumun gerçeklerini yansıtan bir figür olduğunu ortaya koymaktadır.

Gelişim dönemindeki gencin önceliklerinde, çevresinin ve arkadaşlarının ne kadar etkili olduğu görülmekte olup yaşanan olaylar sonucu gencin aşkın ve sevgisinin hayatın gerçekleri karşısında düştüğü durumlar gözlemlenirken bir gencin kimlik arayışında yaşanan kararsızlık ve çelişkiler, duygusal tepkiler bunalıma sebep olurken, aynı zamanda gerçeklerle yüzleşmesini sağlamış oluyor.

Sevmek ve sevilmenin güzel şeyler olduğu ama ayakta kalmak için ekmek kazanmanın, ekonomik özgürlüğün şart olduğu, aksi durumda hem kadın hem erkeğin birilerine mahkûm olacağı gerçeği ile yüzleşilmektedir. Sonuç kabul edilerek, herkes kendi dünyasına dönmektedir.

KAYNAKÇA

Kemal, Orhan. Arkadaş Islıkları. İstanbul: Everest Yayınları, 9. Baskı: Eylül, 2012.